

HOSPICE/PALLIATIVE CARE IN BULGARIA - NEED, QUALITY AND INTEGRATION ⁵

Zdravko Karamitev

Hospice "Dobrolyubie" EOOD, Kardzhali,

Phone: 0889406225

E-mail: z_karamitev@abv.bg

Assoc. Prof. Boryana Borisova, MD

PHC "Prof. Dr. Tsekomir Vodenicharov, MD, Sofia,

Phone: 0889406225

E-mail: boryana_ves_borisova@abv.bg

Prof. Dr. Todor Cherkezov, MD

MHAT "Dr. Atanas Dafovski" AD, Kardzhali,

Phone: 0889242961

E-mail: dr_cherkezov@abv.bg

***Abstract:** The need of affordable high-quality hospice/palliative care in Bulgaria is undeniable, but neglected. The purpose of this study is to establish the users' opinion about the quality and the need of hospice/palliative care, to indicate the satisfaction of the services and to support the integration of hospices in the healthcare system. Patients and their families were involved in this study. The opinion of the participants is presented with a questionnaire survey. The overall results indicate that the patients and their families are satisfied with the care provided. The key elements and essential needs for integration of hospice/palliative care in the healthcare system are identified.*

***Key words:** hospice/palliative care, quality, satisfaction, results, integration..*

***JEL Codes:** L18*

ВЪВЕДЕНИЕ

Националната здравна стратегия в ежегодните си доклади за здравето на гражданите ясно показва, че в момента България, в сравнение със страните от Европейския съюз, е изправена пред много по-сериозни предизвикателства, свързани със застаряване на населението, нарастване на незаразните болести, удължаването на продължителността на живота на хората (National Health Strategy 2020, 2015).

Дългият преход у нас, икономическата криза, деинституционализацията на социални домове предизвикаха сътресения в реформиращите се социална и здравна системи. Все повече нараства нуждата от структури за хосписни и палиативни грижи (Karamitev Z., Skerkezov T., 2017). Отчитайки тези тенденции, реформиращата се здравна система регламентира регистрацията на хосписи.

По данни на АПИС към април 2007 г. съдебна регистрация са получили 109 хосписа в 23 области на страната, като близо 70% са регистрирани непосредствено след приемането на ЗЛЗ. В същия регистър към 01. 04. 2017 г. регистрираните хосписи са 61, а за 2019 г. по данни на РЗИ в страната, те са 44. Наблюдава се трайна тенденция на намаляване броя на регистрираните хосписи в страната (APIS Register 2007, 2017).

Качеството на медицинската помощ е незаменим компонент на модерното здравеопазване. В здравеопазването още от древността са заложени изисквания за качество при обслужване на пациентите. Хипократ, в клетвата, която полага всеки лекар, е заложил своеобразно изискване за качество чрез фундаменталния принцип „Primum non nocere“ (преди всичко не вреди).

---

⁵ The paper is presented in October 28, 2021 at the Online scientific conference RU & SU'21 in the Health Care section with the original title in Bulgarian: ХОСПИС/ПАЛИАТИВНИ ГРИЖИ В БЪЛГАРИЯ – ПОТРЕБНОСТ, КАЧЕСТВО И ИНТЕГРАЦИЯ.

Според бащата на медицинската квалитология А. Донабедян ..., „Качеството на медицинската помощ се определя като степен на достигане на най-голяма полза за здравето на човека, без увеличаване на риска за здравето, при оптимален баланс между полза и риск“ (Donabedian, A., 1986).

Проблемът за качеството и достъпността на хосписните грижи в България е изключително актуален. Качеството на хоспис/палиативните грижи зависи не само от решението на медико-социалните проблеми на пациента, но и от достъпа, безопасността, ефективността, мотивацията на персонала, финансирането и участието на потребителите в механизмите на контрол.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Изследването е проведено през месец март – юни 2021 г. Обхванати са 470 човека, потребители на хоспис/палиативни грижи, предлагани в 22 хосписа в страната. Бенефициентите са от хосписи в цялата страна, с различен юридически статут (частни, държавни и общински). Изработена е анкетна карта от 12 въпроса, целяща да представи мнението на пациентите и техните семейства относно потребността, достъпността, качеството и удовлетвореността от грижите, които получават в хосписите.

Информираност на потребителите за хоспис/палиативните грижи.

В (таблица 1) се представя информираността за хоспис/палиативните грижи на хосписните пациенти и техните семейства. Данните в таблицата показват много висок процент на добра информираност на анкетиранияте (95,54%). Малък дял от изследваните (4,46%) заявяват, че в голяма степен са информирани, но имат неясноти по някои аспекти на грижите.

Таблица 1. Информираниост за хоспис грижите

№ по ред	Информираност за хоспис грижите		Брой на изследваните лица /N/	Относителен дял в %
1	Добре информиран		459	95,54
2	Почти информиран		21	4,46
3	Неинформиран		0	0,00
			470	100%

Фиг.1 Източници на информация за хоспис

Представените по-горе (фиг. 1) данни става видно, че най-много анкетирани (44,68%) са получили информация за хоспис/палиативните грижи от свои познати и приятели. Следва ги групата получила информация от болничните екипи (34,07%). Това най-често става при изписване на пациентите от болници. От ОПЛ/Личен лекар/ са се информирали (14,82%) от

анкетиранияте, а най-малко хора (6,38%) са се информирали от рекламни материали, като брошури, диплянки или друга реклама. Прави впечатление малък превес на анкетиранияте, които са се информирали от източници извън здравната система (51,06%).

Основни причини за настаняване на потребителите в хоспис.

Решението за настаняване на близък в хоспис винаги е трудно и се пречупва през призмата на икономически, духовни, етнокултурни и морални съображения. Анализът на резултатите откроява една от основните причини за хоспитализация в хоспис. По-голямата част от запитаните (53,1%) посочват „Невъзможност за грижи в дома, поради трудова заетост“ като основна причина за насочване на близките си към хоспис. „Желание за добро медицинско обслужване“ е следващата причина за настаняване в лечебно заведение хоспис (42,5%). Едва (4,2%) от анкетиранияте твърдят, че причина за настаняването е „По желание на пациента“.

Удовлетвореност от битовите условия, хигиената, отношението на персонала и качеството на грижите.

Резултатите, посочени в (Фиг. 2), показват оценката на бенефициентите за качеството на грижите. Както се вижда от данни в диаграмата, изследваните лица са много доволни от грижите, (55.3%) от тях ги определят, като грижи с високо качество. Към по-скоро високо качествени хоспис/палиативните грижи ги причисляват (42,3%) от анкетиранияте. Едва малко над 2% от запитаните смятат, че грижите са по-скоро с ниско качество.

В следващата диаграма се разглежда удовлетвореността на пациентите от битовите условия и поддържането на хигиена в лечебното заведение (Фиг. 3).

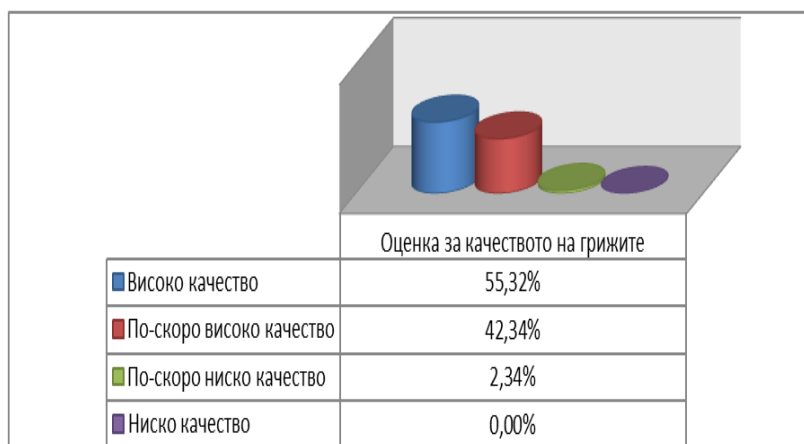
Много доволни и доволни от битовите условия и хигиената са общо (82,9%) от запитаните. Разпределението им е следното: (48,9%) са много доволни, а (34,0%) са доволни. Като средно удовлетворени от битовите условия и хигиената в лечебното заведение се определят (6,38%) от анкетиранияте потребители.

От данните в диаграмата се вижда, че недоволните пациентите от битовите условия и хигиената в хосписа са (10,63%).

От данните може да извлечем изводи относно удовлетвореността на пациентите от дейността на персонала. Към „много доволни“ се причисляват най-голям процент от анкетиранияте (67,21%). Като степен на удовлетвореност „доволен“ посочват (23,40%). Средна степен на удовлетвореност от хосписните екипи посочват (6,38%). Изключително малък процент от анкетиранияте се оплакват от ниска степен на удовлетвореност от отношението на персонала, като процентът им не надвишава 2,01%.

До каква степен са удовлетворени анкетиранияте от получената грижа? По-голямата част от запитаните (65,95%) са получили очакваната грижа от лечебното заведение и са много доволни. Доволни от хоспис/палиативните грижи са (29,79%), докато (4,25%) са удовлетворени частично от получените услуги и са средно доволни.

С помощта на данните от статистиката можем да твърдим, че пациентите са доволни от престоя в хоспис, а недоволните не надхвърлят 2%.

Фиг. 2 Оценка на качеството на грижите

Фиг. 3 Удовлетвореност от грижите

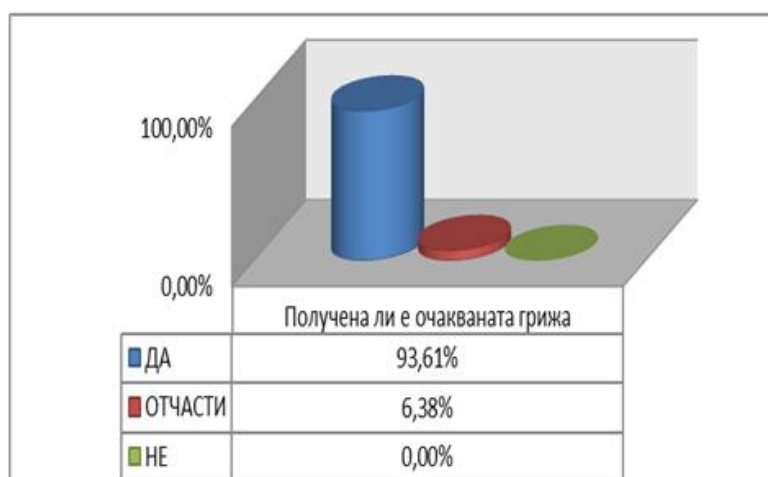
Финансови затруднения във връзка с хоспис/палиативни услуги.

В каква степен анкетираните изпитват финансови затруднения във връзка с настаняването в хоспис, се информираме от долната таблица.

Най-големият процент (61,73%) се пада на запитаните, които нямат особени затруднения с финансирането на услугите. Затруднения с таксите за престой в хоспис изпитват (23,4%) от бенефициентите. Недоволни от допълнителните разходи за лекарства и консумативи съпътстващи постъпването в подобно лечебно заведение са (14,9%). Анкетираните не посочват други финансови затруднения свързани с хоспис/палиативните услуги. (Таблица №2

Таблица 2. Финансови затруднения за хоспис грижите

№ по ред	Имате ли финансови затруднения във връзка с хосписа?	Брой на изследваните лица /N/	Относителен дял в %
1	Не, нямам	290	61,7
2	Да, с таксата	110	23,4
3	Да, с допълнителни разходи	70	14,9
4	Други (Какви?)	0	0
		470	100%

Фиг.4. Получена ли е очакваната грижа

В горната диаграма (фиг. 4) се илюстрира цялостното впечатление на анкетираните за предоставените грижи. Данните показват много висока оценка за получените грижи, (93,61%) потвърждават, че са получили грижи, които са очаквали. Има и малък процент (6,38) от анкетираните, които са отбелязали частични пропуски, което води до известна неудовлетвореност. Тази оценка е важна защото обобщава всички отрицателни и положителни впечатления и дава крайна, обективна оценка относно целия им престой в лечебното заведение.

На въпроса: Бихте ли препоръчали на ваши близки и познати да изберат хосписа за оказване на хоспис/палиативни грижи?

Почти всички от анкетираните – 93,3%, с малки изключения – 6,6%, биха препоръчали на свои близки и познати, при необходимост, да се обърнат към такъв вид услуги, което е своеобразна оценка за удовлетвореност.

Визия на потребителите за развитие на хосписа. Препоръки.

В този раздел на проучването се анализират предложенията и препоръките на бенефициентите на хоспис/палиативни грижи. Мнението на потребителите за грижите е от голямо значение за формирането на адекватна визията за развитие на грижите. Повече от една четвърт от анкетираните (27,65%) са дали препоръки(таблица 3).

Таблица 3. Препоръки и предложения на бенефициентите на хоспис грижи

№ по ред	Препоръки и предложения от анкетираните	Брой на изследваните лица /N/	Относителен дял в %
1	Дадени препоръки	130	27,65
2	Без препоръки	340	72,35
		470	100%

Общо (40,76%) от тях препоръчват финансиране на хоспис/палиативните грижи от държавата. Препоръките на потребителите на хоспис/палиативни грижи са много важни за проучването и трябва да са в основата на всяка стратегическа промяна на сектора. Бенефициентите много ясно са очертали основните проблеми на сектора (таблица 4).

Таблица 4. Препоръки от потребителите на хоспис/палиативни грижи

№ по ред	Препоръки от потребителите на хоспис/палиативни грижи (N=130, 100%)	Брой на изследваните с препоръка	Относителен дял в %
1	Държавата да финансира престоя в хоспис	30	23,07%
2	Държавата да съфинансира, да поема част от таксите	23	17,69%
3	Повече персонал в хосписите.	18	13,84%
4	Повече часовете за рехабилитация на пациентите.	15	11,53%
5	Повече консултации с лекар	12	9,23%
6	Повече информация за хоспис грижи.	9	6,92%
7	Осигуряване на психолози в хосписите	8	6,15%
8	По разнообразна храна	6	4,61%
9	Климатизация на стаите	5	3,84%
10	Трудотерапия	4	3,07%
		130	100%

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Потребността от хоспис/палиативни грижи е безспорна, както в регионален така и в световен мащаб. Заплашителното „сребърно цунами“ е предизвикателство за всички здравни системи по света. Приоритетна задача на хоспис/палиативните грижи е да изпълнят с живот оставащите дни на терминалния пациент и да подкрепя неговите близки. Направеното проучване обхваща най-важната част от процеса по предоставяне на хоспис/палиативни грижи, а именно бенефициентите. Важен момент от изследването е визията на респондентите, за развитието на хоспис/палиативните услуги и бранша, като цяло. В своите препоръки (40,76%) от потребителите поставят на първо място по важност проблема с осигуряването на обществен ресурс за хоспис/палиативните пациенти. Събраните данни са достатъчни за формулиране на идеи и алтернативи за управлението, финансирането и развитието на хосписите. Разбирането на здравето като човешко право създава правно задължение за държавите да осигуряват достъп до навременни, приемливи и достъпни здравни грижи с подходящо качество, в това число и хоспис/палиативни грижи. За интегриране на хоспис/палиативните грижи в зравеопазването на България е необходим задълбочен дебат, консенсус и незабавни управленски решения. За постигане на универсално здравно покритие, което е приоритет на цивилизования свят, е необходимо хоспис/палиативните грижи да заеме приоритетно място в здравната политика на страната.

REFERENCES

APIS Register. (2007, 2017). URL: <https://apis.bg/bg/product/apis-register>

Donabedian. A., (1986). Criteria and standarts for quality assesment and monitoring. Quality Review Bulletin.

Karamitev Z., Ckerkezov T. (2017). Integration of medical, social and palliative care in МНАТ Dr. Atanas Dafovski, through the institutionalization of hospice, National scientific conference with international participation " Science and Society 2017 ", Kardzhali, October 5- 6, 2017, collection of scientific Proceedings, Volume 6, 132-139 pp. (*Оригинално заглавие: Карамитев З., Черкезов Т., (2017) Интегриране на медико-социални и палиативни грижи в МБАЛ Д-р Атанас Дафовски, чрез институциализиране на хоспис, Национална научна конференция с международно участие „Наука и общество 2017“, СУБ-Кърджали, 5 - 6 октомври 2017, сборник научни трудове, том 6, 132-139 стр.*)

National Health Strategy 2020, 2015 URL: <https://extranet.who.int/nutrition/gina/en/node/24691>